

بررسی مدل ساختاری رابطه رضایت زناشویی با بنیان‌های شناختی-اخلاقی و تعهد زناشویی

سوسن علیزاده فرد * | دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مریم رزاقی | کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده

ازدواج، مهم‌ترین تصمیم زندگی فردی؛ و رضایت از ازدواج نیز اصلی‌ترین عامل تعیین‌کننده کیفیت زندگی و سلامت روانی است. پژوهشگران بسیاری تلاش نموده‌اند تا عوامل مؤثر بر رضایت زناشویی را شناسایی و روابط بین آن‌ها را تعیین نمایند. این پژوهش با هدف بررسی برازش مدل ساختاری ارتباط رضایت زناشویی با بنیان‌های شناختی-اخلاقی و تعهد زناشویی انجام شد. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری زنان و مردان متأهل شهر تهران بودند که نمونه‌ای به حجم نمونه ۲۳۰ نفر (۱۲۲ زن و ۱۰۸ مرد) با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای به کار گرفته شده شامل پرسشنامه تعهد زناشویی (آدامز و جونز، ۱۹۹۷)، پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی (MFQ30) (هایت، گرام، ۲۰۰۷) و رضایت زناشویی انریچ (السون و همکاران، ۱۹۸۹) بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار SPSS-21 و PLS-3 انجام شد. نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان‌دهنده برازش مناسب مدل ارتباط رضایت زناشویی با تعهد زناشویی و بنیان‌های اخلاقی بود. بر اساس نتایج، سطوح بالاتر تعهد و بنیان‌های اخلاقی مثبت، پیش‌بینی‌کننده سطح بالاتر رضایت زناشویی بودند. همچنین نقش میانجی تعهد زناشویی در رابطه بنیان‌های اخلاقی مراقبت، وفاداری و پاکی با رضایت زناشویی تأیید شد. این نتایج دارای تلوئیحات کاربردی برای طراحی و اجرای مداخلات روان‌شناختی برای مشکلات زناشویی بوده و نشان داد که با هدف قرار دادن بنیان‌های اخلاقی می‌توان تعهد و رضایت زناشویی را تقویت نمود.

کلیدواژه‌ها: رضایت زناشویی، تعهد زناشویی، بنیان‌های شناختی-اخلاقی، مراقبت، انصاف، وفاداری، احترام، پاکی.

مقدمه

خانواده کوچک‌ترین نهاد اجتماعی و مهم‌ترین گروه اجتماعی است که هسته ابتدایی آن با ازدواج یک زن و مرد شکل می‌گیرد. اگرچه الگوهای زناشویی در فرهنگی‌های مختلف، متفاوت است (مارلو^۱، ۲۰۰۳)؛ اما کماکان اساس و رکن اصلی خانواده به‌عنوان زیربنای جامعه، ازدواج است (احمدی، ۱۳۷۴). در همه کشورها، بدون توجه به دین و فرهنگ، بیش از ۸۰ درصد مردم بالای ۵۰ سال ازدواج کرده‌اند (بلک کاتر^۲، ۲۰۲۰). ازدواج نقش بسیار مهمی در زندگی اکثر بزرگسالان دارد (اترو، ولز، چن، براون، کنلی، لوینسون، فردریکسون^۳، ۲۰۲۰)؛ به‌طوری‌که تحقیقات نشان می‌دهد ازدواج می‌تواند به‌عنوان یک عامل حفاظت‌کننده در برابر استرس عمل کرده و به زندگی فرد حس معنا ببخشد (گروور، هلیول^۴، ۲۰۱۹). همچنین، ازدواج مهم‌ترین منبع حمایت اجتماعی زوجین را فراهم نموده (کاپن، کارمانز، بورک^۵، ۲۰۱۹) و موجب افزایش سطح بهزیستی عاطفی و روانی خواهد شد (بلک کاتر، ۲۰۲۰).

همان‌طور که ازدواج، مهم‌ترین تصمیم در زندگی هر فرد است؛ رضایت‌مندی از ازدواج نیز اصلی‌ترین عامل تعیین‌کننده کیفیت زندگی و سلامت روان‌شناختی است. به همین دلیل بیشتر محققان برای بررسی کیفیت روابط زوجین، به مطالعه رضایت زناشویی^۶ می‌پردازند (جهاندوست، علاءالدینی، براتی، ۱۳۹۹). رضایت زناشویی بر میزان سلامت روانی، جسمانی، رضایت از زندگی، موفقیت در شغل و ارتباطات اجتماعی مؤثر بوده است (شکری، شفیع‌آبادی، دوکانه‌ای فرد، ۱۴۰۰).

رضایت زناشویی یک تصویر و مفهوم ذهنی از شایستگی، شادی و رضایت از رابطه زناشویی است. به‌عبارت‌دیگر، رضایت زناشویی نشان‌دهنده آن است که زوجین نسبت به شخصیت، خصوصیات، تعاملات بین‌فردی همسر خود علاقه‌مند بود و نگرش مثبتی دارند

1. Marlowe, F.W.
2. Black-Kutner, R.
3. Otero, M. C., Wells, J. L., Chen, K. H., Brown, C. L., Connelly, D. E., Levenson, R. W., Fredrickson, B. L.
4. Grover, S. & Helliwell, J.F.
5. Kappen, G., Karremans, J. C. & Burk, W.J
6. marital satisfaction

(کیقبادی، اسدزاده، درویزه^۱، ۲۰۲۰). رضایت زناشویی مهم‌ترین عاملی است که نتیجه و کیفیت پیوند ازدواج را مشخص می‌نماید (زارعی، ۱۳۹۸)؛ و به معنای وضعیتی است که زوجین دارای احساسی شخصی از شادکامی، خرسندی، لذت و رضایت از زندگی زناشویی و رابطه دونفره خود هستند (امان، عباس، نورنای و بانو^۲، ۲۰۱۹). در طول سال‌های متمادی تلاش‌های بسیاری صورت گرفته تا عوامل مؤثر بر رضایت زناشویی را ارزیابی نمایند؛ علیرغم شناسایی عوامل و مفاهیم متعدد، کماکان تعهد زناشویی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی شناخته‌شده است که نقش اساسی در روابط زوجین و رضایت آن‌ها دارد (رحمانی، گودرزی، آراسته، ۱۳۹۹).

تعهد زناشویی^۳ به معنای وابستگی زوجین به یکدیگر و تمایل به حفظ طولانی‌مدت ازدواج اشاره دارد (آماتو^۴، ۲۰۰۷؛ روسبولت، کولسن، کرچنر و کلارک^۵، ۲۰۰۶). در راستای این تعریف کلی، تعهد زناشویی مواردی همچون رعایت هنجارهای زناشویی (هارمون^۶، ۲۰۰۵)، باور به ارزشمندی خانواده (جونز^۷، ۲۰۰۴)، التزام به مسئولیت‌پذیری (دی‌آنجلیس^۸، ۲۰۱۶)، وفاداری به همسر و خانواده (نلسون، کرک، آن، سرس^۹، ۲۰۱۱)، احترام و اعتقاد به برابری حق همسر (تانگ، کوران^{۱۰}، ۲۰۱۳) و در نهایت تلاش برای حفظ رابطه زناشویی (گلدبرگ^{۱۱}، ۲۰۱۶) را دربرمی‌گیرد. افرادی که به شدت به ازدواج خود متعهد هستند، تمایل دارند تا نوعی رابطه دوستانه را نسبت به شریک زندگی خود ایجاد نمایند، منابع اجتماعی و هنجاری را با او به اشتراک بگذارند و در دریافت حمایت اجتماعی با وی مشارکت کنند (ویلکاکس، ناک^{۱۲}، ۲۰۰۶). اهمیت وجود تعهد در یک

1. Keyghobadi, S., Asadzadeh, H., Darvizeh, Z.
2. Aman, J., Abbas, J., Nurunnabi, M., & Bano, S.
3. marital commitment
4. Amato, P. R.
5. Rusbult, C. E., Coolsen, M. K., Kirchner, J. L., & Clarke, J. A.
6. Harmon, K.D.
7. Jones, W. H.
8. Deangelis, B.
9. Nelson, J. A., Kirk, A. M., Ane, P., Serres, S. A
10. Tang, C.Y., Curran, M. A.
11. Goldberg, H.
12. Wilcox, W. B., & Nock, S. L.

رابطه زناشویی تا آنجاست که برخی معتقدند تعهد زناشویی می‌تواند به‌عنوان عملکرد رضایت‌بخش زندگی زوجین درک و تفسیر شود. به بیان ساده‌تر، تعهد زناشویی با رضایت زناشویی رابطه مستقیم دارد (روسبولت، ۱۹۸۰؛ هو، جیانگ، وانگ^۱، ۲۰۱۹؛ کاظمی، زنگنه مطلق^۲، ۲۰۲۰). البته این رابطه در برخی موارد محدود تأیید نشده است. به‌عنوان مثال، کمبل و فاستر^۳ (۲۰۰۲) در مطالعه خود در مورد ارتباط بین خودشیفتگی و تعهد زناشویی دریافتند که در روابط زوجین، تعهد بیش از رضایت، تحت تأثیر خودشیفتگی یکی یا هر دو نفر قرار دارد (مرتضایی، رضازاده، ۱۳۹۹). نتیجه چنین یافته‌ای نشان‌دهنده وجود حتی یک پیوند معکوس بین تعهد و رضایت زناشویی بود؛ اما بیشتر پژوهش‌ها بر صحت این رابطه تأکید نموده و در مجموع مطالعات قبلی شواهد محکمی برای همبسته بودن تعهد و رضایت زناشویی ارائه داده و سطح بالاتر تعهد زناشویی را با سطح بالای رضایت زناشویی همراه دانسته‌اند (رجبی، کریمی، تقی‌پور، ۱۳۹۷؛ شاه‌حسینی تازیک، صیادی، طاهری، ۱۳۹۸؛ مرتضایی، رضازاده، ۱۳۹۹؛ مرادی، مدنی، ۱۳۹۹؛ روزن-گراندون، مایرز و هتی^۴، ۲۰۰۴؛ روآدز، استنلی و مارکمن^۵، ۲۰۱۰؛ لاونر و بردبری^۶، ۲۰۱۲).

از سوی دیگر، پژوهش‌های نسبتاً جدیدی در زمینه شناخت و اخلاق صورت گرفته است. اگرچه اخلاق از دیرباز مورد توجه بوده است، اما اخیراً توجه به بنیان‌های شناختی اخلاق مدنظر قرار گرفته و توسعه نظریه شناختی بنیان‌های اخلاقی (MFT)^۷ یکی از مهم‌ترین دستاوردهای این تلاش‌ها است. هایت و گراهام^۸ (۲۰۰۷) در این نظریه رویکرد جدیدی داشته و اخلاق را نه بر اساس محتوی، بلکه بر مبنای عملکرد سیستم‌های اخلاقی توضیح می‌دهند (چان^۹، ۲۰۲۱). در این رویکرد کارکردگرا، پنج بعد شناختی یا بنیان

-
1. Hou, Y., Jiang, F. and Wang, X.
  2. Kazemi, M., & Zanganeh Motlagh, F.
  3. Campbell, W. K., & Foster, C. A.
  4. Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E., & Hattie, J. A.
  5. Rhoades, G. K., Stanley, S. M., & Markman, H. J.
  6. Lavner, J. A., & Bradbury, T. N.
  7. Moral Foundation Theory
  8. Haidt, J. & Graham, J.
  9. Chan, E. Y.

اخلاقی در نظر گرفته می‌شود که عبارت‌اند از: مراقبت، انصاف، وفاداری، احترام و اطاعت و تقدس و پاکی. با توجه بر این ابعاد از یک سو و بررسی ماهیت (مؤلفه) اخلاقی تعهد از سوی دیگر مشخص می‌گردد که در این دیدگاه تعهد، اساساً یک کارکرد اخلاقی محسوب شده و به بهترین شکلی مفهوم‌سازی می‌گردد (عطاری، گراهام، دهقانی^۱، ۲۰۲۰). جالب آن‌که موضوع اخلاق به‌طور کلی و بنیان‌های اخلاقی به شکلی خاص در مطالعات خانواده و روابط زناشویی نیز مورد توجه فراوان قرار داشته است. مجموعه گسترده‌ای از این مطالعات را می‌توان در رابطه با دو متغیر اصلی یعنی تعهد و رضایت زناشویی طبقه‌بندی نمود. ابتدا مفهوم بنیان‌های اخلاقی در ارتباط با درک ماهیت تعهد مطرح شده است. در یکی از مهم‌ترین نتایج برآمده از این تحقیقات، یکی از سه مؤلفه اصلی تعهد، با عنوان مؤلفه اخلاقی مفهوم‌سازی شده است (جانسون^۲، ۱۹۹۹). در مؤلفه اخلاقی، ازدواج یک نهاد مقدس و ارزشمند در نظر گرفته شده که تعهد به آن به‌عنوان یک ارزش محسوب می‌شود (شیلدز^۳، ۲۰۰۱). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بین تعهد زناشویی و بنیان‌های اخلاقی رابطه مثبت دیده شده و تعهد را بر مبنای ارزش‌های اخلاقی مانند تقدس خانواده، وفاداری به همسر و خانواده، احترام به همسر، مراقبت از همسر و خانواده و عدالت و انصاف در رفتار با همسر مورد تأکید قرار داده‌اند (موسوی، ۱۳۹۷؛ رضایی، احمدی، اعتمادی و رضایی حسین‌آبادی، ۱۳۹۱؛ مرتضایی، رضازاده، ۱۳۹۹).

همچنین در بخش دوم، پژوهش‌های بسیاری نیز نشان‌دهنده ارتباط بین بنیان‌های اخلاقی و رضایت زناشویی بوده است. برای مثال می‌توان به نتایجی در زمینه وجود همبستگی و رابطه بین رضایت زناشویی با احترام (اورجیل و هیتون^۴، ۲۰۰۵؛ میشل^۵، ۱۹۹۱؛ دانش و حیدریان، ۱۳۸۵)، تقدس و تعالی خانواده (تائو^۶، ۲۰۱۱) و ارزش‌های اخلاقی به‌طور کلی (قبادی، دهقانی، منصور و عباسی، ۱۳۹۰؛ لنون و روزنفیلد^۷، ۱۹۹۴؛ بهمنی،

1. Atari, M., Graham, J., Dehghani, M.
2. Johnson, M. P.
3. Shields, E. P.
4. Orgill, J. Heaton, T.
5. Michel, T. A.
6. Thao, N. Le.
7. Lennon, M. C., & Rosenfield, S.

فلاح‌چای و زارعی، ۱۳۹۱؛ لو و کلانن^۱، ۲۰۰۵؛ لیتزینگر و گوردون^۲، ۲۰۰۵؛ سیفی قوزلو، حمیدی، شریفی و خلیلی، ۱۳۹۴) اشاره نمود.

باتوجه به آنچه بیان شد، اگرچه در پژوهش‌های قبلی رابطه بین متغیر رضایت زناشویی با تعهد زناشویی از یک سو؛ و رابطه رضایت زناشویی با بنیان‌های اخلاقی از سوی دیگر، بررسی و تأیید شده است؛ اما جای خالی پژوهشی که ارتباط این سه متغیر را در یک مدل ساختاری در نظر گرفته و مسیرهای ارتباطی آن‌ها را تحلیل نماید، دیده می‌شود. بنا بر شواهد تجربی موجود در ادبیات پژوهشی می‌توان یک مدل ارتباط ساختاری بین این سه متغیر فرض نمود. این مدل پیشنهادی در شکل ۱، نمایش داده شده است. در همین راستا، هدف اصلی این پژوهش بررسی برازش مدل ساختاری ارتباط رضایت زناشویی با بنیان‌های شناختی-اخلاقی و تعهد زناشویی است.

شکل ۱. مدل ساختاری پیشنهادی ارتباط رضایت زناشویی با تعهد زناشویی و بنیان‌های شناختی-اخلاقی

1. Luo, S., Klohnen, E. C.
2. Litzinger, S. & Gordon, k.

روش

طرح این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل زنان و مردان متأهل شهر تهران بود. معیارهای ورود شامل زن و مرد بودن، حداقل سنوات ازدواج ۲ سال، باسواد بودن، زندگی مشترک در یک محل و امضای رضایت‌نامه شرکت در پژوهش بود. ملاک‌های خروج نیز شامل طلاق، متارکه، ابتلا به بیماری‌های شدید روان‌شناختی خود و همسر، ابتلا به بیماری‌های شناختی فرد که مانع از پاسخگویی به پرسشنامه‌ها باشد، عدم تکمیل همه آزمون‌ها بود.

از آنجا که در چنین پژوهش‌هایی تعداد ۱۰۰ نمونه برای هر گروه کافی است (فراهانی و عریضی، ۱۳۸۸) و با در نظر داشتن احتمال پاسخ‌های نادرست، از جامعه مورد نظر تعداد ۲۵۰ نفر به صورت در دسترس انتخاب شدند. به این شکل که پرسشنامه‌ها در مراکز مختلفی (کارمندان اداری دانشگاه علم و صنعت و دانشگاه پیام نور سازمان مرکزی، مراکز خرید کوروش و تیرازه، مرکز تفریحی ارم و مجتمع ورزشی - فرهنگی انقلاب) بین ۲۵۰ نفر از زنان و مردان متأهل شهر تهران که دارای ملاک‌های ورود بودند، توزیع شد. در نهایت بعد از حذف پرسشنامه‌های مخدوش و ناقص، تعداد ۲۳۰ مورد صحیح به دست آمد. این افراد شامل ۱۲۲ زن و ۱۰۸ مرد با میانگین سنوات ازدواج ۶/۰۹ با انحراف معیار ۳/۲۹ سال می‌شد. همچنین میانگین سن آن‌ها ۴۱/۶۹ سال با انحراف معیار ۵/۱۷ بود. از این تعداد ۲۲/۱۷ درصد (۵۱ نفر) دارای مدرک دیپلم و فوق‌دیپلم، ۶۳/۹۱ درصد (۱۴۷ نفر) دارای مدرک کارشناسی و ۱۳/۹۱ درصد (۳۲ نفر) دارای مدرک کارشناسی ارشد یا دکتری بوده‌اند.

جهت جمع‌آوری داده‌ها نیز از سه پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ، پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی‌هایت و گراهام و پرسشنامه تعهد زناشویی آدامز و جونز استفاده شد که در ادامه معرفی خواهند شد:

پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ (ENRICH)

پرسشنامه رضایت زناشویی توسط السون، مک کابین، ماکسن، لارسن، ویلسون^۱ (۱۹۸۹) طراحی و ساخته شد. فرم اولیه آن ۱۱۵ سؤالی است، اما در این پژوهش از نسخه ۴۷ سؤالی آن که توسط سلیمانان (۱۳۷۳) به فارسی برگردانده شده، استفاده شد. این پرسشنامه به صورت پنج گزینه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود (۵ برای کاملاً موافقم و ۱ برای کاملاً مخالفم). برخی از سؤالات نیز به صورت معکوس نمره داده می‌شوند. نمرات بالاتر نشان‌دهنده رضایت زناشویی بیشتر است. این آزمون دارای ۱۲ زیرمقیاس است (سلیمانان، ۱۳۷۳) که در پژوهش حاضر به آن‌ها پرداخته نشده است پایایی پرسشنامه اصلی نیز با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ گزارش شده و در نسخه ایرانی نیز عبدالله‌زاده ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ را به دست آورد. همچنین پایایی این پرسشنامه با روش باز آزمایی برای مردان ۰/۸۷ و برای زنان ۰/۸۳ گزارش شده است (عبدالله‌زاده، ۱۳۸۲). در این پژوهش مقدار آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ به دست آمد.

پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی (MFQ30)

این پرسشنامه توسط هایت و گراهام (۲۰۰۷) به منظور ارزیابی و سنجش ابعاد پنج گانه اساسی و عملکردی اخلاقی ساخته شد. این مقیاس دارای ۳۰ گویه است که به صورت ۶ درجه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود (صفر برای کاملاً مخالفم و ۵ برای کاملاً موافقم). همچنین دارای ۵ زیرمقیاس به شکل دوبعدی شامل: مراقبت / آسیب، انصاف / بی‌عدالتی، وفاداری / خیانت، احترام / بی‌توجهی و پاکی / گناه است. در نسخه اصلی هایت و گراهام (۲۰۰۷) ۵ عامل به دست آمد که روایی مناسبی داشت و پایایی هر عامل به روش آلفای کرونباخ برابر با مراقبت ۰/۶۹، انصاف ۰/۶۵، وفاداری ۰/۷۱، احترام ۰/۷۴ و خلوص ۰/۸۴ گزارش شد. این پرسشنامه توسط سیفی قوزلو، شریف، آل یاسین و تیرگر (۱۳۹۵) به زبان فارسی ترجمه شد و مشخص گردید که نسخه فارسی از روایی و اعتبار مناسبی برخوردار است. آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۹ و برای ۵ عامل نیز بین ۰/۶۰ تا ۰/۷۹ به دست

1. Olson, D.H.

آمد (سیفی قوزلو، شریف، آل یاسین، تیرگر، ۱۳۹۵). در پژوهش حاضر نیز مقدار آلفای کرونباخ مراقبت، انصاف، وفاداری، احترام و پاکی به ترتیب مقادیر ۰/۷۱، ۰/۷۳، ۰/۷۶، ۰/۷۴ و ۰/۷۰ به دست آمد.

پرسشنامه تعهد زناشویی آدامز و جونز

این پرسشنامه توسط آدامز و جونز^۱ (۱۹۹۷) و به منظور سنجش تعهد زوجین طراحی شد. این مقیاس دارای ۴۴ گویه است که به صورت لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً موافقم نمره ۱ و کاملاً مخالفم نمره ۵) نمره گذاری می‌شود. نمرات بالاتر نشان‌دهنده تعهد زناشویی بیشتر است. در پژوهش اصلی آدامز و جونز، برازش مناسبی برای مقیاس محاسبه و مقدار آلفای کرونباخ آن ۰/۸۹ گزارش شد (آدامز و جونز، ۱۹۹۷). این پرسشنامه در ایران توسط شاه‌سیاه، بهرامی و محبی (۱۳۸۸) ترجمه و اعتبار و روایی آن بررسی و مورد تأیید قرار گرفت. آن‌ها آلفای کرونباخ ۰/۸۵ را برای نسخه فارسی گزارش کردند. در پژوهش حاضر نیز مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد.

بعد از انتخاب مراکز تجمع عمومی و هماهنگی با مسئولین، ضمن مراجعه حضوری از افراد درخواست می‌شد تا در پژوهش شرکت نمایند. اگر شرایط داوطلبین با ملاک‌های ورود و خروج تطابق داشت، پرسشنامه‌ها در اختیار آن‌ها قرار گرفته و از آن‌ها خواسته می‌شد تا با دقت و صداقت به آن‌ها پاسخ دهند. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS-22 و PLS-3 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. برای این تجزیه و تحلیل از روش همبستگی پیرسون و برازش معادلات ساختاری؛ و برای نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف و اسمیرنوف استفاده شد.

جهت رعایت اصول اخلاقی، همه پرسشنامه‌ها بدون نام بوده و به افراد اطمینان داده شد که اصول رازداری حرفه‌ای درباره مشخصات و داده‌های آن‌ها رعایت خواهد شد. اگرچه تمامی آزمودنی‌ها رضایت‌نامه کتبی شرکت در پژوهش را امضا نمودند، اما در هر

---

1. Adams, J. M., & Jones, W. H.

مرحله‌ای مجاز به خروج از پژوهش بودند. همچنین بنا بر درخواست افراد، نتیجه آزمون‌ها به اطلاع آن‌ها می‌رسید.

یافته‌ها

نتایج توصیفی از متغیرهای جمعیت‌شناختی نشان داد که گروه نمونه شامل ۱۲۲ زن (۵۳/۰۴ درصد) و ۱۰۸ مرد (۴۶/۹۵ درصد) بودند. میانگین سنی گروه نمونه $4/18 \pm 44/66$ و بیشترین فراوانی تحصیلات در گروه کارشناسی (۹۴ نفر و ۴۰/۸۶ درصد) بود. سپس در اولین مرحله داده‌های توصیفی متغیرهای پژوهش (میانگین، انحراف استاندارد) مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جداول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای مورد پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف استاندارد
رضایت زناشویی	۸۹/۰۹۹	۱۳/۵۶۳
تعهد زناشویی	۹۷/۴۸۴	۲۱/۰۳۴
مراقبت/آسیب	۲۲/۰۷۳	۲/۸۹۹
انصاف/بی‌عدالتی	۲۱/۵۳۲	۳/۱۰۷
وفاداری/خیانت	۲۱/۳۸۵	۳/۱۸۰
احترام/بی‌توجهی	۱۹/۸۶۵	۳/۷۸۷
پاکی/گناه	۲۲/۳۴۲	۳/۴۹۰

در ادامه به بررسی برازش مدل ساختاری ارتباط رضایت زناشویی با تعهد زناشویی و بنیان‌های اخلاقی پرداخته شد. جهت بررسی از نرم‌افزار PLS_3 استفاده شد. در مرحله اول مقدار ضریب تبیین واریانس متغیرهای پژوهش (R^2) و مقدار اعتبار افزونگی (CV-red) و اعتبار مشترک (CV-com)، مقدار آلفای کرونباخ AC، مقدار پایایی ترکیبی CR و مقدار روایی همگرا AVE بررسی شدند که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. شاخص‌های کیفیت مدل ساختاری

شاخص	رضایت زناشویی	تعهد زناشویی	مراقبت	انصاف	وفاداری	احترام	پاکی
R ²	۰/۶۷۱	۰/۴۰۶	۰/۳۱۱	۰/۲۰۵	۰/۲۸۶	۰/۲۱۰	۰/۱۸۳
CV-red	۰/۱۲۴	۰/۱۰۹	۰/۰۸۶	۰/۰۴۹	۰/۰۷۰	۰/۰۶۱	۰/۰۳۲
CV-com	۰/۰۸۲	۰/۰۶۶	۰/۱۰۱	۰/۰۳۱	۰/۰۹۶	۰/۱۰۲	۰/۰۹۸
AC	۰/۸۹۱	۰/۸۶۰	۰/۷۱۸	۰/۷۳۲	۰/۷۶۸	۰/۷۴۹	۰/۷۰۹
CR	۰/۷۶۷	۰/۸۰۶	۰/۷۴۶	۰/۷۴۵	۰/۷۰۲	۰/۷۶۶	۰/۷۳۲
AVE	۰/۶۰۴	۰/۵۹۱	۰/۵۸۸	۰/۵۶۱	۰/۵۳۹	۰/۵۹۰	۰/۵۸۸

همان‌گونه که در جدول ۲ مشخص است میزان واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش یا R² بین ۰/۶۷۱ و ۰/۱۸۳ قرار دارد. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را برای این شاخص پیشنهاد می‌دهد که نمرات مابین این مقادیر به ترتیب کم، متوسط و زیاد هستند؛ بنابراین در این مدل، میزان واریانس تبیین شده متغیر رضایت زناشویی زیاد، تعهد زناشویی، مراقبت، انصاف، وفاداری و احترام متوسط؛ و متغیر پاکی در حد ضعیفی است. همچنین مقادیر اعتبار افزونگی (CV-red) و اعتبار مشترک (CV-com) همگی مثبت و بزرگ‌تر از صفر هستند. شاخص اعتبار مشترک جهت بررسی کیفیت کلی مدل اندازه‌گیری و شاخص اعتبار افزونگی جهت بررسی کیفیت مدل ساختاری مورد اندازه‌گیری بکار می‌روند. نتایج این دو شاخص نشان‌دهنده آن است که مدل ساختاری از کیفیت مناسبی برخوردار است. در ضمن هنسلر و ساراستد (۲۰۱۳) سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را برای این شاخص به ترتیب به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی پیش‌بین ارائه کرده‌اند که بر آن اساس همه متغیرهای پژوهش به شکلی متوسط در این مدل قدرت پیش‌بینی دارند. همچنین مقدار AC یا همان آلفای کرونباخ و مقدار پایایی ترکیبی همه موارد بیش از ۰/۷؛ و مقدار روایی همگرای AVE همه موارد بیش از ۰/۵ بود که مقادیر قابل قبولی هستند.

در ادامه و در مرحله دوم شاخص اندازه اثر کوهن (f²) و هم‌خطی بین سازه‌های پیش‌بین مدل درونی (ساختاری) بررسی و نتایج آن به شرح جدول ۳ مشخص گشت.

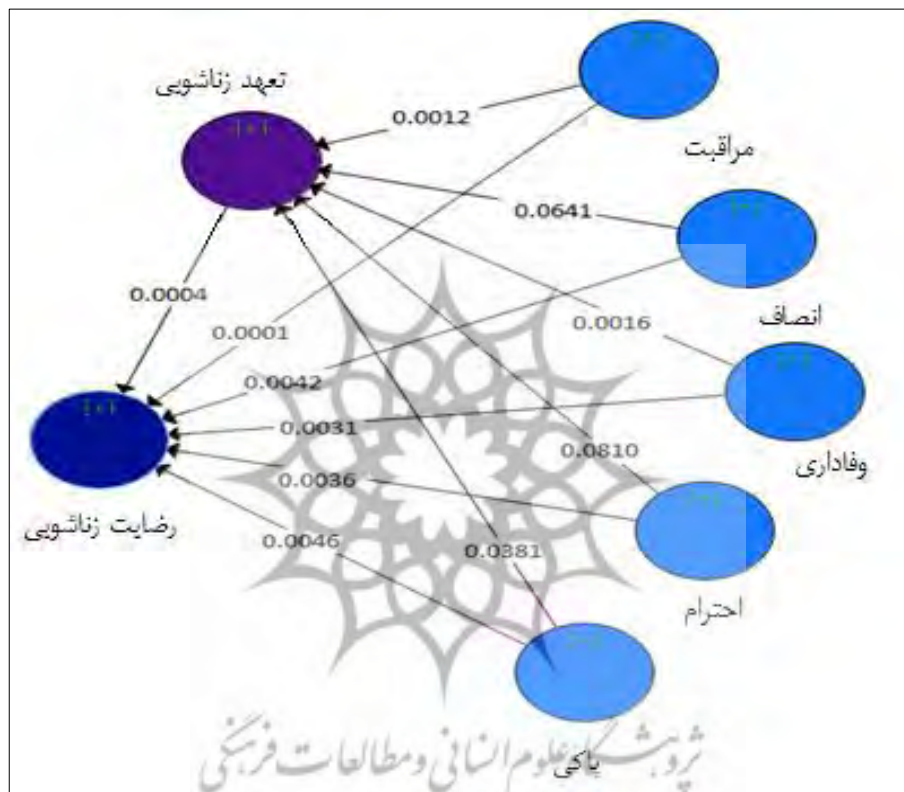
جدول ۳. شاخص اندازه اثر و هم‌خطی بین سازه‌های پیش‌بین در مدل ساختاری

رضایت زناشویی	رضایت زناشویی	تعهدزناشویی	مراقبت	انصاف	وفاداری	احترام	پاکی
رضایت	VIF	-					
زناشویی	f ²	-					
تعهد	VIF	۲/۴۱۱	-				
زناشویی	f ²	۰/۱۵۱	-				
مراقبت	VIF	۱/۴۵۷	۱/۸۰۳	-			
	f ²	۰/۱۵۰	۰/۱۶۱	-			
انصاف	VIF	۲/۱۱۲	۲/۱۳۷	۱/۲۳۹	-		
	f ²	۰/۱۶۷	۰/۱۵۴	۰/۱۵۴	-		
وفاداری	VIF	۱/۷۴۲	۲/۰۹۱	۱/۴۵۹	۱/۱۱۷	-	
	f ²	۰/۱۵۸	۰/۱۵۳	۰/۱۶۲	۰/۱۶۱	-	
احترام	VIF	۱/۳۴۶	۱/۷۵۹	۲/۱۱۰	۲/۱۷۰	۲/۱۲۸	-
	f ²	۰/۱۶۰	۰/۱۵۹	۰/۱۶۹	۰/۱۵۳	۰/۱۵۸	-
پاکی	VIF	۱/۶۷۵	۲/۱۴۱	۲/۳۹۱	۱/۵۶۰	۲/۲۲۵	۲/۳۷۶
	f ²	۰/۱۵۷	۰/۱۵۷	۰/۱۵۵	۰/۱۶۳	۰/۱۷۱	۰/۱۵۳

مقادیر VIF یا میزان هم‌خطی بین سازه‌های پیش‌بین باید کمتر از ۵ باشند و چنانچه از جدول ۳ نیز مشخص است تمامی مقادیر VIF کمتر از ۵ است که این امر نشان‌دهنده تأیید معیارهای مدل ساختاری است. همچنین برای میزان f² نیز شاخص مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به ترتیب به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر گرفته شده که تمام مقادیر جدول در حد متوسط قرار دارد.

شاخص مهم دیگری که در این کار مورد بررسی قرار گرفت شاخص برازش کلی مدل GOF است که هر دو مدل اندازه‌گیری و ساختاری را مدنظر قرار می‌دهد. این شاخص در سال ۲۰۰۴ توسط تنهاوس ابداع شد و برابر با مجذور مضروب میانگین واریانس استخراج شده و ضرایب تعیین متغیرها است. وتزلس (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی نموده است. شاخص GOF در

این پژوهش برابر با ۰/۲۹۶ بود که مقدار متوسط و قابل قبولی است. در مجموع نتایج نشان دادند که مدل ساختاری مناسبی برای رابطه بین این متغیرها طراحی شده است. در شکل زیر مدل ساختاری پژوهش که در محیط نرم افزار PLS-3 طراحی گشته، نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل ساختاری پژوهش

در این شکل روابط بین متغیرها و سطح معناداری هر مسیر به نمایش درآمده است. در ادامه دیگر شاخص های برازش مربوط به مدل پیشنهادی نیز در جدول ۴ بیان شده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مربوط به مدل نهایی

شاخص برازش	CMIN	CMIN/dF	GFI	AGFI	PNFI	CFI	RMSEA
مدل تدوین شده	۲۱۷/۶۳	۳/۴۱	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۷۶	۰/۹۲	۰/۰۵۶

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مقدار CMIN(63/217) مقدار مطلوبی را نشان می‌دهد. مقدار مجذور کا نسبت به درجه آزادی (41/3) CMIN/dF می‌باشد که چون بین ۲ تا ۵ قرار دارد، برازش قابل قبولی را نشان می‌دهد. از شاخص‌های مهم دیگر، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI) و شاخص برازش تطبیقی (CFI) هستند که همگی نزدیک به ۱ بوده و نشان‌دهنده برازش مطلوب مدل می‌باشند. مقدار شاخص برازش مقتصد هنجار شده (PNFI) نیز از ۰/۵ بیشتر است، نشان می‌دهد که اقتصاد مدل رعایت شده است. ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) هم برای فواصل اطمینان محاسبه شد که چون بالاتر از ۰/۱۰ بود، در حد قابل قبول است.

بحث و نتیجه‌گیری

شیوه پژوهش حاضر مدل‌یابی معادلات ساختاری؛ و هدف آن بررسی برازش مدل ارتباطی رضایت زناشویی با تعهد زناشویی و بنیان‌های اخلاقی بود. نتایج پژوهش نشان داد که مدل پیشنهادی از برازش کافی برخوردار است. بر اساس این مدل، تعهد زناشویی و همه بنیان‌های اخلاقی با رضایت زناشویی رابطه مستقیم دارند؛ همچنین تعهد زناشویی برای رابطه بنیان اخلاقی، مراقبت، وفاداری و پاکی با رضایت زناشویی، نقش میانجی دارد. اگرچه در ادبیات پژوهش، تحقیقی که دقیقاً به بررسی مدل مشابهی پرداخته باشد، یافت نشد؛ اما این نتایج را می‌توان با پژوهش‌های مربوط به روابط داخل مدل مانند روسبولت، کوماشیرو، کولسن و کرچنر (۲۰۰۴)؛ پژوهش آماتو (۲۰۰۷)؛ روسبولت، کولسن، کرچنر و کلارک (۲۰۰۶)؛ هارمون (۲۰۰۵)؛ جونز (۲۰۰۴)؛ دینجلیس (۲۰۱۶)؛ نلسون، کرک، آن، سرس (۲۰۱۱)؛ تانگ، کوران (۲۰۱۳)؛ گلدبرگ (۲۰۱۶)؛ ویلکاکس، ناک (۲۰۰۶)؛ زارعی (۲۰۱۴)؛ روسبولت (۱۹۸۰)؛ روزن-گراندون، مایرز و هتی (۲۰۰۴)؛

روآدز، استنلی و مارکمن (۲۰۱۰)؛ لاونر و بردبری (۲۰۱۲)؛ رجی، کریمی، تقی‌پور (۱۳۹۷)؛ شاه‌حسینی تازیکن، صیادی، طاهری (۱۳۹۸)؛ شیلد (۲۰۰۱)؛ موسوی (۱۳۹۷)؛ رضایی، احمدی، اعتمادی و رضایی حسین‌آبادی (۱۳۹۱)؛ اورجیل و هیتون (۲۰۰۵)؛ میشل (۱۹۹۱)؛ دانش و حیدریان (۱۳۸۵)؛ تائو (۲۰۱۱)؛ قبادی، دهقانی، منصور و عباسی (۱۳۹۰)؛ لنون و روزنفیلد (۱۹۹۴)؛ بهمنی، فلاح‌چای و زارعی (۱۳۹۱)؛ لو و کلانن (۲۰۰۵)؛ لیتزنیگر و گوردون (۲۰۰۵)؛ سیفی قوزلو، حمیدی، شریفی و خلیلی (۱۳۹۴) همسو دانست.

در تبیین برازش این مدل می‌توان از نظریه مبادله اجتماعی استفاده نمود. در این نظریه تعهد و مبانی اخلاقی عمدتاً یک فعالیت شناختی (استرنبرگ^۱، ۱۹۸۶، ۱۹۸۸) و بازتاب‌دهنده تصمیماتی هستند که افراد در رابطه با شریک زندگی و رابطه زناشویی خود می‌گیرند؛ و شکل‌گیری آن تحت تأثیر جنبه‌های عاطفی و رفتاری زندگی و رابطه فرد با دیگری تصور می‌شود (مرادی، مدنی، ۱۳۹۹). در نظریه تبادل اجتماعی در ازدواج فرض می‌کند که رابطه زناشویی را می‌توان مبادله پاداش و هزینه‌های بین همسران دانست. سطح پایین مواردی مانند تعهد، احترام متقابل، مراقبت از همسر و عدالت در عملکرد معمولاً نشان‌دهنده این است که زوجین کمتر به ازدواج ارزش می‌گذارند، از ازدواج دریافت کمتری دارند و در نتیجه رضایت زناشویی پایین است (کارنی و بردبری^۲، ۱۹۹۵).

مدل‌های دیگر تبیین، بر ماهیت متقابل این موارد و الگوهای ارتباطی متقابل زوجین متمرکز شده است (بالارد-رایش و ویگل^۳، ۱۹۹۹)؛ ویسلکوئیست، روسبولت، فاستر و اگنیو^۴، ۱۹۹۹). با تکیه بر اصول نظریه وابستگی متقابل، روسبولت (۱۹۸۰، ۱۹۸۳) تعهد و بنیان‌های اخلاقی را به‌عنوان راهی برای توضیح بیشتر وابستگی رابطه‌ای معرفی نموده و به‌طور خاص به همبستگی انگیزه و رفتارهای درون رابطه می‌پردازد (روسبولت، ویسلکوئیست، فاستر و ویچر^۵، ۱۹۹۹). در این دیدگاه رضایت در نتیجه وابستگی و تعهد

1. Sternberg, R. J.

2. Karney, B. R., & Bradbury, T. N.

3. Ballard-Reisch, D. S., & Weigel, D. J.

4. Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R.

5. Rusbult, C. E., Wieselquist, J., Foster, C. A., & Witcher, B. S.

متقابل پدیدار می‌شود؛ اگر شریکی به نفع یک رابطه عمل کند، این نشان‌دهنده یک علاقه و وابستگی به رابطه است؛ که موجب وابستگی و تعهد طرف مقابل می‌گردد (روسبولت، مادوکا، کوولسن و کرچنر^۱، ۲۰۰۴).

درواقع، نظریه‌پردازی درباره رضایت زناشویی، طیف وسیع‌تری از متغیرهای شناختی، عاطفی و رفتاری را در خود گنجانده است. سوررا، هیوز و جاکت^۲ (۱۹۹۹) نشان می‌دهند که رضایت زناشویی می‌تواند ناشی از عوامل فرهنگی، اخلاقی، اجتماعی باشد که دارای منبع و سرچشمه دوگانه‌ای است؛ منبع اول، اجتماعی-روانشناختی است (یعنی شرایطی که در ساختار رابطه و محیط آن وجود دارد) و منبع دیگر پدیدارشناختی است (به‌عنوان مثال دلایل ذهنی فرد برای تعهد یا احترام یا مراقبت نسبت به شریک زندگی و رابطه زناشویی با او). هر دو منبع با هم و به‌طور جداگانه عمل می‌کنند تا فرایندهای رضایت‌مندی را تحت تأثیر قرار دهند. تحقیقات برآمده از این دیدگاه (سوررا و هیوز، ۱۹۹۷) نشان داده‌اند که تمایز اصلی بین این دو فرایند، تابعی از آن است که زوجین در رویارویی با وقایع زندگی زناشویی خود، چه ارزیابی‌های جهانی یا رویدادی داشته و چگونه قضاوت می‌نمایند (سوررا و همکاران، ۱۹۹۹).

همچنین، عامل دیگری که بر نحوه قضاوت و شکل‌گیری انتخاب و به دنبال آن اقدام یا رفتار فرد تأثیرگذار است را باید در شیوه بازنمایی افراد از رابطه جستجو نمود (آدامز و جونز، ۱۹۹۷؛ جانسون، کاکلین و هاستون^۳، ۱۹۹۹؛ استنلی و مارکمن^۴، ۲۰۰۲). در این دیدگاه، به‌طور خاص بنیان‌های اخلاقی و تعهد منعکس‌کننده باورهای فردی است؛ که مهم‌ترین این دسته از باورها و بازنمایی‌ها مبانی و ارزش‌های اخلاقی و شخصی برای ماندن در یک رابطه است. ارزش‌های اخلاقی مبانی ارزشی برای قضاوت درباره یک انتخاب، تصمیم و رفتار متعاقب آن است (کیقبادی و همکاران، ۲۰۲۰). همان‌طور که نتایج پژوهش نشان داد تمامی بنیان‌های اخلاقی با رضایت زناشویی رابطه مستقیم و معنادار داشت.

-
1. Madoka, K., Coolsen, M. K., & Kirchner, J. L.
  2. Surra, C. A., Hughes, D. K., & Jacquet, S. E
  3. Johnson, M. P., Caughlin, J. P., & Huston, T. L.
  4. Stanley, S. M., Markman, H. J., & Whitton, S.

بی‌تردید در هر عرصه‌ای از فعالیت و رفتار، ارزش‌های اخلاقی سهم قابل‌توجهی را در جهت‌دهی آن‌ها ایفا می‌کنند؛ به عبارت دیگر بنیان‌های اخلاقی، تکیه‌گاهی برای تصمیم‌گیری نهایی انسان هستند (چان، ۲۰۲۱).

از دیگر سو، این مدل نشان داده است که بنیان اخلاقی مراقبت، وفاداری و پاکی با تأثیر مستقیم بر تعهد و بالا بردن تعهد نیز موجب افزایش رضایت زناشویی می‌شوند. وقتی قضاوت فردی از رابطه زناشویی، مبتنی بر مراقبت در برابر آسیب باشد؛ این شیوه دیدگاه نحوه رویارویی و شناخت رابطه به صورت افزایش تعهد اثر می‌گذارد. فرد نه تنها از همسر خود، بلکه از رابطه زناشویی خود با همسرش مراقبت نموده و از هر رفتار یا تصمیمی که موجب آسیب به این رابطه شود، اجتناب می‌نماید. این کار در واقع همان تعهد به رابطه زناشویی و تلاش برای حفظ آن است. همین شرط برای بنیان اخلاقی وفاداری نیز صادق است. وفاداری به معنای نگهداری و تعهد به رابطه است. اهمیت همبستگی وفاداری و تعهد در یک رابطه تا آنجا پیش می‌رود که برخی وفاداری را یکی از ابعاد و مؤلفه‌های اصلی تعهد برمی‌شمارند (استرانگ و کوهن^۱، ۲۰۱۳). دارا بودن دیدگاه اخلاقی پاکی و تقدس نسبت به ارتباط زناشویی نیز سبب می‌شود تا ازدواج نهادی مقدس تلقی گردد که باید به آن ارجح نهاد و از آن حمایت نمود؛ همچنین این تقدس موجب پایبندی و احساس دین به همسر یا همان احساس تعهد خواهد شد (رضایی، احمدی، اعتمادی، رضایی حسین‌آبادی، ۱۳۹۱).

در مجموع و با توجه به نتایج پژوهش و مبانی نظری تبیین‌کننده آن‌ها می‌توان به‌طور خلاصه بیان نمود که این پژوهش در یک مدل ساختاری ارتباط بنیان‌های اخلاقی را با تعهد و رضایت زناشویی مورد بررسی قرار داده و به‌خوبی همبستگی مستقیم این متغیرها و نقش میانجی تعهد را نمایان نموده است. این نتایج نشان می‌دهند که در مداخلات زناشویی و زوج‌درمانی لازم است تا بنیان‌های اخلاقی زوجین هم مورد توجه قرار گیرد. مبانی اخلاقی هر یک از زوجین هم بر تعهد و هم بر رضایت زناشویی اثر مستقیم دارند؛ بنابراین کاربرد این نتایج در آسیب‌شناسی و طراحی مداخلات زناشویی خواهد بود. درضمن، به

---

1. Strong, B., & Cohen, T.

نظر می‌رسد در مشاوره‌های پیش از ازدواج نیز بنیان‌های اخلاقی زوجین از موارد مهمی است که باید به آن‌ها توجه نمود.

علیرغم تلاش فراوان، لاجرم این پژوهش نیز مانند بسیاری از پژوهش‌های دیگر با محدودیت‌هایی روبرو بود که تعمیم نتایج را با احتیاط روبرو می‌سازد. از جمله اجرا در شهر تهران و نمونه‌گیری در دسترس موجب لحاظ احتیاط در تعمیم نتایج به سایر شهرها و پاره‌فرهنگ‌ها است. پیشنهاد می‌شود تا این پژوهش با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و بومی در سایر مناطق کشور تکرار و نتایج مقایسه گردند. همچنین در این پژوهش متغیرهای جمعیت شناختی مانند جنسیت، سن و سنوات ازدواج مورد بررسی جداگانه قرار نگرفت. پیشنهاد می‌گردد تا سایر پژوهشگران این مدل ساختاری را با توجه به نقش و اثر (میانجی یا تعدیل‌گر) متغیرهای جمعیت شناختی مورد بررسی و برازش مجدد قرار دهند. همچنین با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهاد می‌شود تا در مشاوره‌های پیش از ازدواج، مبانی اخلاقی زوجین بررسی و همخوانی آن‌ها مورد توجه قرار گیرد. در مشاوره‌های زناشویی نیز تفاوت زوجین در مبانی اخلاقی می‌تواند عامل مهمی در سبب‌شناسی مشکلات زناشویی باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود تا تقویت بنیان‌های اخلاقی در مداخلات زوج‌درمانی نیز مورد توجه قرار گرفته و جهت افزایش تعهد و رضایت زناشویی از آن استفاده شود. در پایان لازم است تا از همه افرادی که در این پژوهش ما را یاری کردند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری نماییم.

منابع

- احمدی، علی اصغر؛ تاجیک اسماعیلی، عزیزالله؛ به پژوه، احمد؛ رشیدپور، مجید؛ صافی، احمد؛ نوابی نژاد، شکوه (۱۳۷۴). آموزش جوانان در آستانه ازدواج، تهران: انجمن اولیاء و مربیان.
- بهمنی، محمود؛ فلاح چای، سیدرضا؛ زارعی، اقبال (۱۳۹۱). بررسی و مقایسه‌ی عدالت بین زوجین رضایت‌مند و دارای تعارض. مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۱(۳)، ۳۸۲-۳۹۵.
- جهاندوست دالنجان، سوسن؛ علاءالدینی، زهره؛ براتی، هاجر (۱۳۹۹). نقش هوش موفق و همدلی عاطفی در رضایت زناشویی با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گر سن. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۱(۴۱)، ۱۵۶-۱۳۹.
- دانش، عصمت؛ و حیدریان، مریم (۱۳۸۵). رابطه علاقه و احترام متقابل با رضایت زناشویی همسران در شهرستان قم. پژوهش‌های مشاوره (تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره)، ۵(۱۸)، ۷۶-۵۹.
- دی آنجلیس، باربارا (۲۰۱۶). آیا تو آن گمشده من هستی؟ مترجم: هادی ابراهیمی (۱۳۵۲). تهران: انتشارات نسل نواندیش.
- رجبی، غلامرضا؛ کریمی وردنجانی، محمد؛ تقی پور، منوچهر (۱۳۹۷). ارزیابی مدل رابطه بین خانواده اصلی و رضایت زناشویی با میانجی‌گری‌های تعهد زناشویی و همدلی زناشویی در پرستاران. مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، ۱۶(۶)، ۴۳۲-۴۴۴.
- رحمانی، شرمین؛ گودرزی، محمود؛ آراسته، مدبر (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مسئله محورجنسی مبتنی بر رویکرد اسلامی و زوج‌درمانی تلفیقی فراشناختی-فراهیجانی بر تعهد زناشویی. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۱(۴۲)، ۲۰۴-۱۷۳.
- رضایی، جواد؛ احمدی، احمد؛ اعتمادی، عذرا؛ رضایی حسین‌آبادی، مریم (۱۳۹۱). تأثیر آموزش زوج‌درمانی اسلام محور بر تعهد زناشویی زوجین، روانشناسی و دین، ۱۷، ۶۰-۳۷.
- زارعی، حلیمه؛ ابوالفتحی ممتاز، یدالله؛ صحاف، رباب؛ مهدی، محبوبه (۱۳۹۸). بررسی میزان رضایت زناشویی سالمندان ازدواج کرده در دوره سالمندی در شهرستان سنندج سال ۱۳۹۵، سالمند، ۱۴(۱)، ۱۴-۲۵.

سلیمانیان، علی‌اکبر (۱۳۷۳). بررسی تأثیرات تفکرات غیرمنطقی بر اساس رویکرد شناختی بر رضایت زناشویی، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تربیت‌معلم، تهران ایران.

سیفی قوزلو، سیدجواد؛ رضائی‌شریف، علی؛ آل‌یاسین، مرضیه‌سادات؛ تیرگر، سارا (۱۳۹۵). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه بنیان‌های اخلاقی، روان‌سنجی، ۱۸(۵)، ۹۹-۱۱۵.

سیفی قوزلوف سیدجواد؛ حمیدی، امید؛ شریفی، گشاو؛ خلیلی، شیوا (۱۳۹۴). رابطه بین اخلاق، ارزش‌های شخصی و رضایت زناشویی در بین زوجین در شهر مغان، مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۱(۵)، ۱۳۰-۱۱۶.

شاه سیاه، مرضیه؛ بهرامی، فاطمه، محبی، سیامک (۱۳۸۸). بررسی رابطه رضایت جنسی و تعهد زناشویی زوجین شهرستان شهرضا. اصول بهداشت روانی، ۱۱(۳) (پیاپی ۴۳)، ۲۳۸-۲۳۳. شاه‌حسینی تازی‌ک، سعید؛ صیادی، معصومه؛ طاهری، نجمه (۱۳۹۸). تعهد زناشویی و کیفیت ارتباط در زوجین بارور و نابارور، افق دانش، ۲۵(۳)، ۱۹۷-۱۸۴.

شکری، آرزو؛ شفیق‌آبادی، عبدالله؛ دوکانه‌ای فرد، فریده (۱۴۰۰). مدل یابی ساختاری قدرت ایگو با موفقیت شغلی و میانجیگری رضایت زناشویی و عزت‌نفس. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۲(۴۵)، ۲۳۸-۲۱۳.

عبدالله‌زاده، حسن (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین صفات شخصیتی و رضایت زناشویی در زوج‌های شهر دامغان، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

فراهانی، حجت‌الله، عریضی، حمیدرضا (۱۳۸۸). روش‌های پیشرفته پژوهش در علوم انسانی (رویکردی کاربردی). اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه اصفهان.

قبادی، کاوه؛ دهقانی، محسن؛ منصور، لادن؛ عباسی، مریم (۱۳۹۰). تقسیم‌کار خانگی میان زوجین، عدالت ادراک‌شده از آن و رضایت زناشویی، خانواده پژوهی، ۷(۲)، ۲۲۲-۲۰۷.

مرادی، زهرا؛ مدنی، یاسر (۱۳۹۹). پیش‌بینی رضایت جنسی و تعهد زناشویی بر اساس دین‌داری و صمیمیت زناشویی دانشجویان متأهل دانشگاه تهران، فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی، ۱۱(۳)، ۲۴۱-۲۲۳.

مرتضایی، نسترن؛ رضازاده، سیدمحمدرضا (۱۳۹۹). نقش میانجی تعهد زناشویی در رابطه بین ادراک انصاف و رضایت مندی زناشویی، فصل نامه پژوهش های کاربردی روان شناختی، ۱۱(۴)، ۲۹۲-۲۸۱.

موسوی، سیده فاطمه (۱۳۹۷). نقش تعهد شخصی، اخلاقی و ساختاری به ازدواج در پیش بینی توافق، رضایت و انسجام زناشویی، رویش روان شناسی، ۷(۱)، ۱۱۰-۹۳.

- Adams, J. M., & Jones, W. H. (1997). *The conceptualization of marital commitment: An integrative analysis*. Journal of Personality and Social Psychology, 72, 1177-1196.
- Aman, J., Abbas, J., Nurunnabi, M., & Bano, S. (2019). *The Relationship of Religiosity and Marital Satisfaction: The Role of Religious Commitment and Practices on Marital Satisfaction among Pakistani Respondents*. Behavioral Sciences, 9 (3), 30.
- Amato, P. R. (2007). *Studying marriage and commitment with survey data*. In S. L. Hofferth & L. M. Casper (Eds.), Handbook of measurement issues in family research, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Atari, M., Graham, J., Dehghani, M. (2020). *Foundations of morality in Iran*. Evolution and Human Behavior, 41, 5, 367-384.
- Ballard-Reisch, D. S., & Weigel, D. J. (1999). *Communication processes in marital commitment: An integrative approach*. In J. M. Adams & W. H. Jones (Eds.), Handbook of interpersonal commitment and relationship stability (pp. 407-424). New York: Plenum.
- Black-Kutner, R. (2020). *Self-Acceptance, Partner-Acceptance, and Forgiveness Relating to Marital Satisfaction*. Dissertation for the Degree of Doctor of Psychology Hofstra University Hempstead, N.Y.
- Campbell, W. K., & Foster, C. A. (2002). *Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis*. Personality and Social Psychology Bulletin, 28(4), 484-495.
- Chan, E. Y. (2021). *Moral foundations underlying behavioral compliance during the COVID-19 pandemic*. Personality and Individual Differences, 171, 110463.
- Goldberg, H. (2016). *Relationship insights for men and the women in their lives. Handbook of Overcoming Fears of Intimacy and Commitment: 3th ed*. New York: Grove Press.
- Grover, S. & Helliwell, J.F. (2019). *How's Life at Home? New Evidence on Marriage and the Set Point for Happiness*. Journal of Happiness Studies, 20(2), 373-390.

- Haidt, J. & Graham, J. (2007). *When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize*. *Social Justice Research*, 20, 98-116.
- Harmon, K.D. (2005). *Black men and marriage: the impact of spirituality, religiosity and marital commitment on marital satisfaction*. [PhD Thesis]. Alabama, USA: University of Alabama.
- Hou, Y., Jiang, F. and Wang, X. (2019). *Marital commitment, communication and marital satisfaction: An analysis based on actor-partner interdependence model*. *International Journal of Psychology*, 54: 369-376.
- Johnson, M. P. (1999). *Personal, moral, and structural commitment to relationships*. In *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability*. Springer US.
- Johnson, M. P., Caughlin, J. P., & Huston, T. L. (1999). *The tripartite nature of marital commitment: Personal, moral, and structural reasons to stay married*. *Journal of Marriage and the Family*, 160-177.
- Jones, W. H. (2004). *A psychometric exploration of marital satisfaction and commitment*. *Journal of Social Behavior and Personality*. 10(4): 923-32.
- Kappen, G., Karremans, J. C. & Burk, W.J. (2019). *Effects of a Short Online Mindfulness Intervention on Relationship Satisfaction and Partner Acceptance: the Moderating Role of Trait Mindfulness*. *Mindfulness* 10, 2186–2199 (2019).
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). *The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research*. *Psychological bulletin*, 118(1), 3.
- Kazemi, M., & Zanganeh Motlagh, F. (2020). *Prediction of Marital Dissatisfaction Based on the Resilience, Marital Commitment and Rumination*. *International Journal of Applied Behavioral Sciences*, 7(4), 1-10.
- Keyghobadi, S., Asadzadeh, H., Darvizeh, Z. (2020). *The Effectiveness of Group-based Reality Therapy based on Choice Theory upon Cognitive Flexibility and Women Marital Satisfaction*. *Journal of Medicinal and Chemical Sciences*, 3(4), 373-383.
- Lavner, J. A., & Bradbury, T. N. (2012). *Why do even satisfied newlyweds eventually go on to divorce?* *Journal of Family Psychology*, 26(1), 1–10.
- Lennon, M. C., & Rosenfield, S. (1994). *Relative fairness and the division of housework: The importance of options*. *The American Journal of Sociology*, 100(2), 506-531.

- Litzinger, S. & Gordon, k. (2005). *Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction*. Journal of Sex and Marital Therapy, 31, 409 – 424.
- Luo, S., Klohnen, E. C. (2005). *Assortative mating and marital quality in new lywed: A couple-centered approach*. Journal of Personality and Social Psychology, 88, 304 – 326.
- Marlowe, F.W. (2003). *The Mating System of Foragers in the Standard Cross-Cultural Sample*. Cross-Cultural Research, 37(3):282-306.
- Michel, T. A. (1991). *Mutual Respect and marital satisfaction*. Journal of Marriage and the Family, 32(1), 41-50.
- Nelson, J. A., Kirk, A. M., Ane, P., Serres, S. A. (2011). *Religious and spiritual values and moral commitment in marriage: untapped resources in couples counseling*. Counselling Values. 55(2):228-46.
- Olson, D.H. (1989). *Enrich Marital Inventory: Discriminant Validity and Cross-Validity Assessment*. Journal of Marital and Family Therapy, 15, 1, 65-79.
- Orgill, J. Heaton, T. (2005). *Women's status and marital satisfaction in Bolivia*. Journal of Comparative Family Studies, 36, 23-39.
- Otero, M. C., Wells, J. L., Chen, K. H., Brown, C. L., Connelly, D. E., Levenson, R. W., Fredrickson, B. L. (2020). *Behavioral indices of positivity resonance associated with long-term marital satisfaction*. Emotion, 20(7), 1225-1233.
- Rhoades, G. K., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2010). *Should I stay or should I go? Predicting dating relationship stability from four aspects of commitment*. Journal of Family Psychology, 24(5), 543–550.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E., & Hattie, J. A. (2004). *The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction*. Journal of Counseling & Development, 82(1), 58–68.
- Rusbult, C. E. (1980). *Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model*. Journal of Experimental Social Psychology, 16, 172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). *A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements*. Journal of Personality and Social Psychology, 45, 101-117.
- Rusbult, C. E., Coolsen, M. K., Kirchner, J. L., & Clarke, J. A. (2006). *Commitment*. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 615-635). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Rusbult, C. E., Madoka, K., Coolsen, M. K., & Kirchner, J. L. (2004). *Interdependence, closeness, and relationships*. In D. J. Mashek & A.

- Aron (Eds.), Handbook of closeness and intimacy (pp. 137-161). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Rusbult, C. E., Wieselquist, J., Foster, C. A., & Witcher, B. S. (1999). *Commitment and trust in close relationships: An interdependence analysis*. In J. M. Adams & W. H. Jones (Eds.), Handbook of interpersonal commitment and relationship stability (pp. 427-449). New York: Plenum.
- Shields, E. P. (2001). *The effect of religiosity and marital commitment on marital satisfaction and stability*. Unpublished doctoral dissertation: Brigham Young University.
- Stanley, S. M., Markman, H. J., & Whitton, S. (2002). *Communication, conflict, and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a national survey*. Family Process, 41, 659-675.
- Sternberg, R. J. (1986). *A triangular theory of love*. Psychological Review, 93, 119-135.
- Sternberg, R. J. (1988). *Triangulating love*. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), The psychology of love (pp. 119-138). New Haven, CT: Yale University Press.
- Strong, B., & Cohen, T. (2013). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society*. Cengage Learning.
- Surra, C. A., & Hughes, D. K. (1997). *Commitment processes accounts of the development of premarital relationships*. Journal of Marriage and Family, 59, 5-21.
- Surra, C. A., Hughes, D. K., & Jacquet, S. E. (1999). *The development of commitment to marriage: A phenomenological approach*. In J. M. Adams & W. H. Jones (Eds.), Handbook of interpersonal commitment and relationship stability (pp. 125-148). New York: Plenum.
- Tang, C.Y., Curran, M. A. (2013). *Marital commitment and perceptions of fairness in household chores*. Journal of Family Issues, 34(12): 1598-622.
- Thao, N. Le. (2011). *Life satisfaction, Openness value, self-transcendence, and wisdom*, Journal of happiness studies, 12, 171 - 182.
- Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R. (1999). *Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationships*. Journal of Personality and Social Psychology, 77, 942-966.
- Wilcox, W. B., & Nock, S. L. (2006). *What's love got to do with it? Equality, equity, commitment and women's marital quality*. Social Forces, 84(3), 1321-1345.